

УДК 91.379.85 (477)

Устименко Леся Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент

Київський національний університет культури
і мистецтв м. Київ, Україна,
e-mail: ustilesia@gmail.com

Булгакова Наталія Валеріївна

Київський національний університет культури
і мистецтв м. Київ, Україна,
e-mail: mrs.bulgakova@inbox.ru

ОПТИМІЗАЦІЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРОРТІВ УКРАЇНИ

Мета дослідження - визначення основних шляхів реалізації оптимізації діяльності санаторно-курортних комплексів України.

Методика. Проаналізовано основні підходи у вітчизняній та зарубіжній літературі щодо таких дефініцій як «SPA» і «wellness». Охарактеризовано основні проблеми розвитку санаторно-курортних комплексів України. Обґрунтовано доцільність змін в організації рекреаційної діяльності українських курортів.

Результати. Визначено основні тенденції розвитку попиту та пропозиції в сегменті лікувально-оздоровчого туризму. Обґрунтовано доцільність впровадження гнучкої форми роботи з клієнтами, зокрема, прийнятною для більшості українських курортів, що не потребують суттєвих перебудов оздоровчого закладу може бути – wellness weekend-tour. Визначено основні цільові групи, на які орієнтовані wellness та SPA технології.

Наукова новизна. Окреслено основні шляхи оптимізації рекреаційної діяльності санаторно-курортних комплексів України. Запропоновано до вживання термін «wellness weekend-tours».

Практична значимість. Розроблено нові на вітчизняному ринку лікувально-оздоровчого туризму форми роботи з клієнтами санаторно-курортних комплексів, зокрема - wellness weekend-tours. Запропоновано орієнтовні рекреаційні інновації, що базуються на використанні закордонного досвіду організації роботи курортних комплексів.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, санаторно-курортні комплекси, рекреаційні інновації, оптимізація.

УДК 91.379.85 (477)

Устименко Леся Николаевна,
кандидат педагогических наук, доцент

Киевский национальный университет
культуры и искусств, г. Киев, Украина,
e-mail: ustilesia@gmail.com

Булгакова Наталья Валериевна

Киевский национальный университет
культуры и искусств, г. Киев, Украина,
e-mail: mrs.bulgakova@inbox.ru

ОПТИМИЗАЦИЯ РЕКРЕАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КУРОРТОВ УКРАИНЫ

Цель исследования - определение основных путей реализации оптимизации деятельности санаторно-курортных комплексов Украины.

Методика. Проанализированы основные подходы в отечественной и зарубежной литературе относительно таких дефиниций как "SPA" и "wellness". Охарактеризованы основные проблемы развития санаторно-курортных комплексов Украины. Обоснована целесообразность изменений в организации рекреационной деятельности украинских курортов.

Результаты. Определены основные тенденции развития спроса и предложения в сегменте лечебно-оздоровительного туризма. Обоснована целесообразность внедрения гибкой формы работы с клиентами, в частности, приемлемой для большинства украинских

курортів, які не потребують суттєвих перебудов оздоровчого комплексу може бути, - wellness weekend - tour. Визначені основні цільові групи на які орієнтовані wellness і SPA технології.

Наукова новизна. Очерчені основні шляхи оптимізації рекреаційної діяльності санаторно-курортних комплексів України. Предложено до вжиття термін "wellness weekend - tours".

Практична значимість. Розроблені нові на вітчизняному ринку лікувально-оздоровчого туризму форми, роботи з клієнтами санаторно-курортних комплексів зокрема - wellness weekend - tours. Предложено орієнтовні рекреаційні інновації, які базуються на використанні зарубіжного досвіду організації роботи курортних комплексів.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, санаторно-курортні комплекси, рекреаційні інновації, оптимізація.

UDC 91.379.85 (477)

Ustyenko Lesia Mykolaivna
PhD of Pedagogic, associate professor
Bulhakova Nataliia Valeriivna

Kyiv national university of culture and arts, Kyiv,
Ukraine, e-mail: ustilesia@gmail.com
Kyiv national university of culture and arts, Kyiv,
Ukraine, e-mail: mrs.bulgakova@inbox.ru

OPTIMIZATION OF RECREATIONAL ACTIVITY OF RESORTS OF UKRAINE

Purpose. A research aim is determination of basic ways of realization of optimization of activity of sanatorium-resort complexes of Ukraine.

Methodology. Basic approaches are analysed in home and foreign literature in relation to such definitions as "SPA" and "wellness". The basic problems of development of sanatorium-resort complexes of Ukraine are described. Expediency of changes is reasonable in organization of recreational activity of the Ukrainian resorts.

Results. Basic progress of demand and supply trends are certain in the segment of curatively-health tourism. Expediency of introduction of flexible form of work is reasonable with clients, in particular, acceptable to the most Ukrainian resorts that does not need substantial alterations of health complex can be, - wellness weekend - tour. Basic target groups are certain to that wellness is oriented and SPA of technology.

Scientific novelty. The basic ways of optimization of recreational activity of sanatorium-resort complexes of Ukraine are outlined. The term of "wellness weekend is offered to the use - tours".

The practical significance. The new are worked out at the home market of curatively-health tourism of form, works with the clients of sanatorium-resort complexes in particular - wellness weekend - tours. Reference recreational innovations that are based on the use of foreign experience of organization of work of resort complexes are offered.

Keywords: recreational activity, sanatorium-resort complexes, recreational innovations, optimization.

Однією із важливих складових сучасної рекреаційної системи суспільства є санаторно-курортна справа, що є засобом відновлення фізичного та психічного здоров'я населення. З іншого боку, санаторно-курортна справа, функціонуючи як складова господарства країни, сприяє збільшенню суспільного багатства за рахунок відновлення трудових ресурсів, забезпечує зайнятість населення і дозволяє вирішувати багато інших соціально-економічних завдань курортно-рекреаційних регіонів країни. Існуюча на сьогодні криза досить негативно впливає на здоров'я громадян України.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування змушують підприємства рекреаційно-курортної сфери застосовувати інноваційні підходи в організації своєї діяльності. Оскільки в наші дні зростає попит саме на новітні технології, то постає проблема необхідності впровадження ефективних технологій в структуру організації курортної справи та їх врахування при розробці та формуванні туристичного продукту. Ефективність рекреаційної діяльності значною мірою залежить від розгалуженості об'єктів інфраструктури та наявності кваліфікованих трудових ресурсів [4].

Вивчення курортів в історичному та культурологічному контексті здійснюється для виявлення основних тенденцій і об'єктивних чинників, які впливали на їх розвиток. І, ґрунтуючись на цих даних та досвіді інших країн, можна визначити перспективи та пріоритетні напрями розвитку курортно-рекреаційної справи в Україні. Це має практичне наукове значення для ефективного функціонування національних курортів, вітчизняного лікувально-оздоровчого туризму. Актуальним постає питання щодо оптимізації рекреаційної діяльності українських курортів згідно сучасних світових тенденцій, що допоможе урізноманітнити асортимент додаткових послуг санаторно-курортних закладів та в подальшому дозволить залучати клієнтів у низький сезон і покращити імідж рекреаційного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання щодо сучасного стану розвитку курортів та класифікації послуг, що вони надають, розкрито у роботах таких науковців як Е. А. Богачьова, О. В. Лисикова, А. С. Кусков, М. В. Кучуркіна. Сучасні тенденції розвитку санаторно-курортної справи України розкрито у роботах С. П. Кучмій, П. О. Масляка, М. В. Рутинського. Дослідженню питань організації роботи SPA-при готелі свою увагу приділив С. А. Кучмистий та М. В. Одрехівський. Певні шляхи вирішення проблем впровадження інноваційних підходів, зокрема впровадження wellness-технологій в рекреаційну діяльність курортів висвітлено у роботах зарубіжних авторів: Карин Робертс, Ханс-Петер Файт, Джозеф Пилатес.

Попри наявність значного масиву досліджень та публікацій, присвячених різним аспектам розвитку курортної справи в Україні: географічний (Любіцевої О.О., Стафійчука В. І., Рутинського М. Й.); історичний (Устименко Л. М., Афанасьєв І. Ю.); медичний (Караєв Р. Г., Ларичев Л. С., Ніколенко С. І.) - поставлена в статті проблема ще не знайшла свого достатнього висвітлення в науковій літературі.

На даному етапі розвитку курортної справи в Україні актуальною є оптимізація діяльності курортно-санаторних закладів, що і обумовлює основну мету дослідження – визначити основні шляхи її реалізації. Вище викладене зумовлює наступні наукові та практичні завдання:

- проаналізувати різноманітність підходів у вітчизняній та зарубіжній літературі щодо основних дефініцій рекреаційної діяльності;
- охарактеризувати основні тенденції розвитку (проблеми та перспективи) рекреаційної діяльності курортів;
- визначити основні шляхи оптимізації рекреаційної діяльності курортів України;

- визначити основні цільові групи, на які орієнтовані wellness- та SPA-технології.

Виклад основного матеріалу. В даний час як у світовій літературі, так і у вітчизняній, немає єдності щодо визначень понять, пов'язаних зі «SPA & wellness» індустрією, що є базою лікувально-оздоровчого туризму. Це обумовлюється тим, що лише з кінця ХХ ст. дана галузь позиціонується як більш-менш самостійна, а також тим, що дослідники та представники галузі сповідують різні концепції розвитку, зумовлені історичними особливостями розвитку SPA та wellness туризму в різних країнах світу.

Аналіз літератури показав, що при дослідженні галузі застосовується низка різноманітних термінів «healthtourism» (подорожі за здоров'ям), поширеному в англійській літературі, у фаховій літературі також вживаються терміни «wellnesstourism», «healthcaretourism», «curetourism», «holistictourism», «well-beingtourism», «spatourism», «medicaltourism», «healthandwellnesstourism» тощо. Одночасно українська фахова література вживає терміни «лікувальний туризм», «санаторно-лікувальний туризм», «оздоровчий туризм», «медичний туризм», зустрічаються «SPA-туризм», «wellness-туризм» та інші інтерпретації. Однак, дослідження дефініцій цих термінів дає чітко зрозуміти, що поняття SPA та wellness туризм є близькими, але не тотожним як за змістом, так і за обсягом поняття «лікувально-оздоровчий туризм», який вживається у вітчизняній літературі та визначений у Законі України «Про туризм». Вище перераховані терміни, що активно використовують суб'єкти туристичної діяльності, більш доцільно вважати підвидами лікувально-оздоровчого туризму.

Отже, якщо «spa-туризм» (більш традиційний лікувальний, санаторно-курортний, медичний/клінічний) спрямований на лікування конкретних захворювань та реабілітацію або корекцію тіла, то «wellness» (оздоровчий) туризм є принципово новою течією, що ввійшов у наш побут не дуже давно. Точного еквівалента в українській мові йому немає. Wellness — це слово, що нещодавно увійшло у словники багатьох мов світу й означає стан фізичного й душевного благополуччя, прекрасний стан тіла і душі, релаксацію, відновлення сил організму через активну оздоровчу діяльність. Wellness – це відображення способу життя, яке засноване на формуванні гармонії "душі", "думок" і "тіла", це сплав фізичного, духовного й емоційного здоров'я, стиль і спосіб життя, який може зробити нас щасливими та навчити доброзичливому ставленню до світу. Це перехід на новий рівень розуміння якості життя, свідоме ставлення до себе, до свого психічного й фізичного здоров'я. Wellness органічно поєднує духовні практики Сходу й високі технології, сучасні методики оздоровлення й новітні розробки в дієтології й косметології, методи традиційної й альтернативної медицини, останні досягнення фізіології й біомеханіки та індивідуальний підхід до кожного [7]. В останні роки здоров'я людини в більш широкому сенсі стали позначати цим терміном. Отже, Wellness - це гнучка система взаємозв'язку медичних, фізичних, психологічних, культурних і соціальних заходів, спрямованих не тільки на профілактику, відновлення, але й на лікування людини [8].

Лікувально-оздоровчий туризм є узагальнюючою категорією, що охоплює оздоровчий SPA- та wellness туризм, та лікувальний (більш

традиційний лікувальний, санаторно-лікувальний, медичний) туризм. Попит на wellness та SPA відпочинок щорічно зростає. Так, відповідно до досліджень «Global SPA Summit 2011», 89% респондентів зазначають, що концепція wellness (підвищення рівня загального здоров'я, оздоровлення) є надзвичайно важливою для їх майбутнього. За даними Європейської SPA асоціації (ESPA), більше 20 млн. європейців відвідують курорти принаймні один раз на рік. Домінуючим ринком для більшості SPA-дестинацій у світі є їх внутрішній ринок (до 90%) [9].

В минулому санаторно-курортні та оздоровчі заклади України орієнтували свою діяльність на масове оздоровлення громадян. В сучасних умовах ринкових відносин основна увага зосереджується на якості оздоровчого процесу, що передбачає впровадження нових методів профілактичного лікування й оздоровлення, реабілітації, використання сучасних технологій діагностики, вивчення та застосування нетрадиційних методів медицини. При розробці інноваційних підходів розвитку треба враховувати, що споживач приймає рішення про придбання путівки не тільки керуючись лікувальною спеціалізацією закладу та ціною, а й сервісним обслуговуванням, кваліфікацією персоналу, іміджем закладу, пропозиціями культурно-розважального відпочинку [5].

Урбанізація, індустріалізація, зростаючий темп життя зумовлюють гостру потребу у відновленні фізичних та психологічних сил людини. Тому більшим попитом починають користуватися лікувальний, спортивно-оздоровчий, зелений, екологічний, SPA- та wellness-туризм [2]. Наведені факти свідчать про постійне зростання інтересу відпочиваючих до курортів, які можуть якнайповніше задовольнити потреби новосформованих цільових осередків.

Основні райони wellness-туризму в Старому Світі знаходяться у Центральній і Східній Європі, а також у Західній Європі. У колишніх соціалістичних країнах є багаті традиції курортної справи, вони мають у своєму розпорядженні широкий спектр цілющих природно-рекреаційних ресурсів, використовують сучасні ефективні методи профілактики захворювань, лікування й реабілітації пацієнтів. Встановивши порівняно низькі ціни на курортне обслуговування при високому терапевтичному ефекті, вони одержали конкурентну перевагу й контролюють значну частку європейського ринку wellness-туризму [3]. Постає необхідність дослідження досвіду організації курортної справи в країнах близького зарубіжжя і впровадження інноваційних методів та технологій для стрімкого розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Отже, інтеграція SPA концепції в санаторно-курортне лікування в Україні на сьогоднішній день досягається 3 шляхами: створення медичних і (або) косметичних SPA-кабінетів на базі лікувальної, санаторно-курортної установи; організація SPA-зони (гармонізуюча, релаксуюча, естетична і так далі) в рамках лікувальної установи; створення SPA-установи (косметичної, оздоровчої або/та естетичної) в рамках курорту, лікувально-оздоровчої зони [9].

Рівень споживання туристичних послуг є одним з важливих індикаторів якості життя. Покращення економічної ситуації, підвищення рівня життя людей дають змогу піклуватися про своє здоров'я, і тому wellness-туризм є перспективним напрямом економіки європейських країн [3]. На даний момент в Європі спостерігається тенденція динамічного розвитку спа-центрів при

готелях. Якщо у 2000 році тільки 12% гостей користувалися послугами SPA-центрів під час їх перебування в готелі, то вже в 2006 році кількість людей, що користуються оздоровчими послугами при готельних комплексах, зросла до 35-40%, а в 2008 році досягла 67%. Сьогодні за даними компанії Intelligent Spas, як мінімум кожен 3-й клієнт відвідує SPA під час перебування в готелі. В Україні повноцінних спа-центрів при готелях ще дуже мало, тоді як за кордоном 27% ринку спа-послуг припадає на центри при готелях [9]. Що ж стосується санаторно-курортних закладів, то біля 80% вітчизняних здравниць не орієнтовані на wellness-туризм. У зв'язку із цим створення сучасної Spa або wellness зони у готелі сприяє продовженню сезону перебування гостей, повному завантаженню готелю на період вихідних днів, створенню додаткових сервісних послуг, не пов'язаних з погодними умовами. І саме головне це дозволяє розширити бізнес, підвищити конкурентоспроможність і забезпечити стабільність підприємства вже сьогодні й на тривалу перспективу.

Лише санаторії, що розташовані біля великих міст, як правило обласних центрів та столиці мають можливості для wellness weekend-tours. Роки стрімкого **зростання туристичної** галузі минають, і стає **зрозуміло**, що туристи стали **більш** розбірливими, непередбачуваними у своїх смаках та пріоритетах. І ця ситуація потребує від керівників туристичних підприємств прийняття стратегічних рішень щодо концептуальних змін у збутовій політиці та пошуку шляхів задоволення нових потреб споживачів [5].

Тема розвитку SPA-індустрії в Україні викликає все більшу зацікавленість, як у потенційних клієнтів, так і у мас-медіа. Одне із свідчень тому – новий спецпроект Інтернет-порталу про здоров'я «health.info», який цілком присвячено SPA. Також «Союз Професіоналів SPA, готелів і Wellness-курортів України» сприяє в інформуванні споживачів і гостей SPA про кращі центри, салони, курорти і готелі SPA в Україні. Для цього було створено НАВІГАТОР SPA & Wellness, завдяки якому, в режимі он-лайн, клієнт може швидко знайти SPA або Wellness-об'єкт, згідно регіону його знаходження на карті України [6].

Минули ті часи, коли було можливо розподілити потенційних клієнтів за приналежністю до вікових груп і задовольнити потреби на базі пакетних пропозицій. На сьогодні визначають характерні риси споживачів такі як: стрімка плинність інтересів, захопленість, уподобань та вплив мінливих тенденцій моди. Однорідні цільові групи розпадаються на більш дрібні залежно від демографічних, структурних і ментальних змін. Наведені факти свідчать про невідворотність на нашому туристичному ринку таких явищ, як wellness та SPA. Більш виразно ці тенденції відстежуються у синтезованій жіночій цільовій групі. Для ефективного задоволення потреб споживачів даної групи необхідно враховувати такі фактори як:

- дестинація має визивати у жінок почуття захищеності та комфорту;
- готелі мають бути у безпечних місцях;
- має надаватися великий спектр wellness-готелів;
- мандрівки мають орієнтуватися на задоволення специфічних жіночих потреб (SPA);
- надавати пропозиції для жінок, що подорожують на одинці;
- туристичні підприємства мають орієнтуватися на сервіс.

Найбільшою і цікавою цільовою групою для постачальників туристичних послуг вже зараз стає покоління середнього віку. Воно характеризується прагненням до оптимізації життя. Пропозиції wellness-готелів, активний відпочинок, заохочувальні подорожі й пропозиції з емоційним забарвленням, туристичні послуги та продукти, що пропонують полегшення життя, економію часу й зручність (пакетні тури індивідуального типу), спрямовані на задоволення потреб туристів [9].

Сучасні трансформації курортних центрів зумовлені двома обставинами. Пріоритетним стає здоровий спосіб життя, і в усьому світі росте число людей, які хочуть підтримувати гарну фізичну форму й мають потребу у відновлюючих антистресових програмах. Вони охоплюють як класичні курси лікування, так і різноманітні засоби релаксації. Наприклад, терапія аюрведи (назва походить від двох коренів найдавнішої на землі мови – санскриту: "аюх" (довге життя) і "веда" (знання) – найдавніша зі збережених до наших днів всеосяжна медична система, що пропонує повне глибокого змісту всебічне знання про здоровий спосіб життя й про те, як перебувати в гармонії із природою; курси омолодження та пропозиції езотеричного або релігійного паломництва [9]. В основному споживачами таких послуг є люди середнього віку, що віддають перевагу активному відпочинку і часто обмежені в часі. Друга причина переорієнтації курортів полягає в тому, що їх традиційна підтримка, у тому числі фінансова, з боку муніципалітетів і держави, у зв'язку із нестабільною економічною та політичною ситуацією в країні, скорочується. Здравниці змушені вдосконалювати свій продукт, щоб вийти на нові сегменти споживчого ринку й залучити додаткових клієнтів.

Однією із нових форм роботи для більшості українських курортів, що не потребують суттєвих перебудов оздоровчого закладу може бути – wellness weekend-tour. Оздоровчі, релаксаційні або естетичні SPA-пакети на декілька днів давно завоювали популярність на європейському ринку SPA-послуг. Така форма роботи курорту приваблива для клієнтів незалежно від пори року. З появою альтернативи оздоровчому туризму термін перебування на курорті стає більш гнучким, тобто не передбачає фіксованих курсів лікування, на відміну від лікувального-оздоровчого. Для SPA та wellness-туризму характерна набагато менша залежність від сезонних та кризових тенденцій. При переорієнтації групового туризму на індивідуальний обов'язковими критеріями є підвищення якості обслуговування, кваліфікація персоналу та належна туристична інфраструктура. Тому зростає необхідність впровадження нових послуг та технологій при організації курортної діяльності для створення конкурентоспроможного туристичного продукту. Внутрішній туризм значно перевершує за об'ємом в'їзний. Все більше українців хочуть поєднувати відпочинок з оздоровленням і доглядом за зовнішністю. Ідея SPA як можливість природного оздоровлення прекрасно інтегрується до стереотипів і потреб наших співгромадян. Останнім часом туристичний ринок України та світу зазнає змін. Традиційні санаторні курорти перестають бути місцем лікування й відпочинку осіб похилого віку й стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими як на нові цільові групи споживачів. Інтерес чоловіків до wellness і систем омолодження також зростає. Завдяки впровадженню найсучасніших лікувальних і реабілітаційних

методів, новітніх технологій wellness та SPA в організації курортної справи в комбінації з традиційним використанням природних мінеральних вод і сприятливих кліматичних умов, Україна може зайняти своє місце на світовому ринку рекреаційних послуг.

Висновки. Отже, вище викладені форми та рекреаційні технології (wellness, SPA, *wellness weekend-tour*) розвитку світової курортної справи є перспективними для українських санаторно-курортних комплексів. На сьогодні пріоритетним напрямком оптимізації розвитку санаторно-курортної справи в Україні є запровадження закордонного досвіду в рекреаційну діяльність шляхом впровадження інновацій та пошук нових форм надання рекреаційних послуг.

Список використаних джерел:

1. Про курорти : Закон України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 05 груд. 2012 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>. – Назва з екрана.
2. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу. / О. Ю. Дмитрук / Навч. Посібник. - К. : „Альтерпрес”, 2004. - С. 5.
3. Стеченко Д. М. Передумови і напрями формування туристичного ринку в Україні/// Консалт-ком. Журнал "Туризм: теорія і практика" – 2006. - № 1.
4. Мальська, Марта Пилипівна. Готельний бізнес: теорія та практика [Текст] : підручник / Марта Мальська, Ігор Пандяк ; М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. - К. : Центр учбової літератури, 2012. - 470 с.
5. Інноваційна діяльність в умовах конкурентного середовища санаторно-оздоровчих та курортних закладів Закарпатської області [Електронний ресурс] / Ю. Ю. Мигалина // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2011 . - Випуск I (41). – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/mygalyna.htm.
6. Продвигаемся в СПА. Ежемесячный информационный вестник Союза профессионалов СПА, отелей и Wellness-курортов, SPA SPAce: Все о современном СПА, всеукраинский информационный вестник для профессионалов и клиентов СПА, №8 май-июль, 2012. – Режим доступу : http://soyuz.most-inform.com/files/spa_space_07.pdf. - Назва з екрана.
7. Философия Wellness – сервер Wellness клуба [Електрон. ресурс]. – Одесса., 2006. С.1 Способ доступу: <http://formula-wellness.com/main.php>. – Назва з екрана.
8. Философия и основные принципы метода Дж. Пилатеса – Русский медицинский сервер [Електрон. ресурс]. – М., 2006. Способ доступу: <http://http://www.rusmedserver.ru/beauty/bookpilantes/3.html>.
9. Мега-тенденции на рынке международного туризма, эффективное развитие направления SPA-Wellness в отелях класса люкс – Туристические новости [Електрон. ресурс]. – К., 2006. Способ доступу: <http://www.turnovosti.com.ua/articleID=4022>. - Назва з екрана.

Список использованных источников:

1. О курортах: Закон Украины: действующее законодательство с изменениями и доп. по состоянию на 05 дек. 2012 г. - Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>. - Название с экрана.
2. Дмитрук О.Ю. Экологический туризм: Современные концепции менеджмента и маркетинга. / О. Ю. Дмитрук / Учеб. Пособие. - К.: "Альтерпрес", 2004. - С. 5.
3. Стеченко Д. М. Предпосылки и направления формирования туристического рынка в Украине /// Консалт-ком. Журнал "Туризм: теория и практика" - 2006. - № 1.
4. Мальская, Марта Филипповна. Гостиничный бизнес: теория и практика [Текст]: учебник / Марта Мальская, Игорь Пандяк; М-во образования и науки Украины, Львовский национальный. ун-т им. И. Франка. - М.: Центр учебной литературы, 2012. - 470 с.
5. Инновационная деятельность в условиях конкурентной среды санаторно-оздоровительных и курортных заведений Закарпатской области [Электронный ресурс] / Ю. Ю. Мигалина // Вестник Черновицкого торгово-экономического института. - 2011. - Выпуск I (41). - Режим доступа: http://tourlib.net/statti_ukr/mygalyna.htm.
6. Продвигаемся в СПА. Ежемесячный информационный вестник Союза профессионалов СПА, отелей и Wellness-курортов, SPA SPAce: Все о современном СПА, всеукраинский информационный

- вестник для профессионалов и клиентов СПА, №8 май-июль 2012. - Режим доступа: http://soyuz.most-inform.com/files/spa_space_07.pdf. - Название с экрана.
7. Философия Wellness - сервер Wellness клуба [Электрон. ресурс]. - Одесса., 2006. С.1 Способ доступа: <http://formula-wellness.com/main.php>. - Название с экрана.
8. Философия и основные принципы метода Дж. Пилатеса - Русский медицинский сервер [Электрон. ресурс]. - М., 2006. Способ доступа: <http://www.rusmedserver.ru/beauty/bookpilantes/3.html>.
9. Мега-тенденции на рынке международного туризма, эффективное развитие направления SPA-Wellness в отелях класса люкс - Туристические новости [Электрон. ресурс]. - М., 2006. Способ доступа: <http://www.turnovosti.com.ua/articleID=4022>. - Название с экрана.

References:

1. Pro kurorty` : Zakon Ukrayiny` : chy`nne zakonodavstvo zi zminamy` ta dopov. stanom na 05 grud. 2012 r. – Rezhy`m dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>. – Nazva z ekrana.
2. Dmy`truk O.Yu. Ekologichny`j tury`zm: Suchasni konceptiyi menedzhmentu i markety`ngu. / O. Yu. Dmy`truk / Navch. Posibny`k. - K. : „Al`terpres”, 2004. - S. 5.
3. Stechenko D. M. Peredumovy` i napryamy` formuvannya tury`sty`chnogo ry`nku v Ukrayini/// Konsaltkom. Zhurnal "Tury`zm: teoriya i prakty`ka" – 2006. - # 1.
4. Mal`s`ka, Marta Py`ly`pivna. Gotel`ny`j biznes: teoriya ta prakty`ka [Tekst] : pidruchny`k / Marta Mal`s`ka, Igor Pandyak ; M-vo osvity` i nauky` Ukrayiny`, L`vivs`ky`j nac. un-t im. I. Franka. - K. : Centr uchbovoyi literatury`, 2012. - 470 s.
5. Innovacijna diyal`nist` v umovax konkurentnogo seredovy`shha sanatorno-ozdorovchy`x ta kurortny`x zakladiv Zakarpats`koyi oblasti [Elektronny`j resurs] / Yu. Yu. My`galy`na // Visny`k Chernivecz`kogo torgovel`no-ekonomichnogo insty`tutu. – 2011 . - Vy`pusk I (41). – Rezhy`m dostupu: http://tourlib.net/statti_ukr/mygalyna.htm.
6. Prody`gaemysya v SPA. Ezhemesyachnj y`nformacy`onnij vestny`k Soyuzu professy`onalov SPA, otelej y` Wellness-kurortov, SPA SPAce: Vse o sovremennom SPA, vseukray`nsky`j y`nformacy`onnij vestny`k dlya professy`onalov y` kly`entov SPA, #8 maj-y`yul`, 2012. – Rezhy`m dostupu: http://soyuz.most-inform.com/files/spa_space_07.pdf. - Nazva z ekrana.
7. Fylosofy`ya Wellness – server Wellness kluba [Elektron. resurs]. – Odessa., 2006. S.1 Sposob dostupu: <http://formula-wellness.com/main.php>. – Nazva z ekrana.
8. Fylosofy`ya y` osnovnie pry`ncy` metoda Dzh. Py`latesa – Russky`j medy`cy`nsky`j server [Elektron. resurs]. – M. , 2006. Sposob dostupu: <http://www.rusmedserver.ru/beauty/bookpilantes/3.html>.
9. Mega-tendeny`y` na rynke mezhdunarodnogo tury`zma, efekty`vnoe razvy`ty`e napravleny`ya SPA-Wellness v otelyax klassa lyuks – Tury`sty`chesky`e novosty` [Elektron. resurs]. – K., 2006. Sposob dostupu: <http://www.turnovosti.com.ua/articleID=4022>. - Nazva z ekrana.